

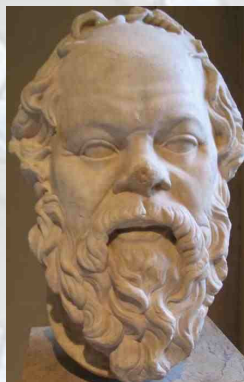

Modernizáció és társadalmi atomizáció

Csepeli György

Szeged, 2007.07.05.

A szórakozott titán

Az ember

Epimetheus (a meggondolatlan) vállalja magára azt a feladatot, hogy mielőtt az istenek napvilágra hoznák teremtményeiket, ellátja őket az életben maradáshoz szükséges különféle képességekkel.

„Akinnek erőt adott, attól megtagadta a gyorsaságot, a gyengébbeket viszont éppen a gyorsasággal ruházta fel; egyeseket felfegyverzett, a védtelen szervezetek oltalmára viszont másfajta képességeket eszelt ki. Amelyiküknek ugyanis kis testalkatot juttatott, a menekülésre szárnyakat adományozott vagy pedig föld alatti lakóhelyet; azokat a lényeket, amelyeket nagysággal tüntetett ki, éppen nagyságuk óvta meg. A többi tulajdonságot is hasonló módon az egyensúly biztosításával osztotta ki. Mindezt pedig annak szem előtt tartásával eszelte ki, hogy egy fajt se tegyen ki a pusztulásnak. Miután így kellőképpen megvédte őket, hogy elemésszék egymást, azt is kieszelte, hogy miképpen tegye számukra elviselhetővé az évszakok változását. E célból sűrű szőrzetet és jó erős bőrtakarót adott rájuk, hogy megfelelő védelmük legyen a tél hidege ellen és a forróságot is elviselhessék, valamint, hogy szőrzetük és bőrük saját természet adta takarójuk lehessen, ha a vackukba vonulnak. Láruk védelmére egyeseknek patát, másoknak erős, vértelen bőrt adott..... Nos, ily módon Epimétheusz, aki különben sem csöpögött a bölcsességtől, mind szétosztotta a képességeket az értelemmel nem rendelkező állatok között.” Platón: Prótagorasz 321/a

A bábú és az ember

- **Két ellentétes pont: a bábuban a tudat zérus, az Istenben végtelen (H. Kleist)**
- **Az ember meghatározatlansága („...er ist nicht festgestellte Tier” – F. Nietzsche)**
- **Természetietlenedés (ösztöntelenség, specializálatlanság)**
- **Önspecializálás**
  - **Jelteremtés**
  - **Kommunikáció**
  - **Cselekvés**
  - **Csoportosulás**
  - **Kultúra, mint második természet**
- **Információ termelés („új teremtése”)**

A társadalom genezise

	Horda	Törzs	Főnökség	Állam-szervezet
Megélhetés	vadászat, halászat, gyűjtögetés	extenzív mezőgazdaság	extenzív mezőgazdaság	intenzív mezőgazdaság, kereskedelem
Vezetés	informális, ad hoc	csoportos	karizmatikus vezetés	lojális vezetés
Kapcsolat	kölcsönös rokonsági	leszármazás	vérségi rétegződés	arisztokrácia
Integráció	család	szövetkezés	hűség, lekötelezés	munkamegosztás
Gazdaság	osztózás	csere	újraelosztás	adózás, újraelosztás
Tulajdon	nincs	közösség	személyes jogszerűség	állami és magántulajdon
Jog	nincs	ad hoc büntetés/ jutalmazás	kényszerítés	törvény
Vallás	animizmus	sámánizmus	papi szerep	papi rend

A „Gemeinschaft”

- **Eredeti, természetes állapot**
- **Testi formában megjelenő akaratok (nem, életkor)**
- **Vérségi kapcsolatok, családi archetípusok
(apa, anya, gyermek, testvér)**
- **Tekintély → uralom**
- **Szeretet, hála, hűség**
- **Titok**
- **Közös sors**
- **Élők és holtak egysége**
- **Látható és láthatatlan világ egysége**
- **Cirkuláris idő**

Modernizáció

A világ varázstalanítása (M. Weber)

➤ Folyamatok

- racionalizáció (technológiai forradalmak)
- szekularizáció (reformáció, ellenreformáció)
- individualizáció (civil társadalom)

➤ Intézmények

- nemzetállam
- osztályok
- piac

A királyi érintés

- **Görvélykór gyógyítása (gennyes, nyaki nyirokcsomók)**
- **A királyi csodatétel, mint legitimációs forrás**
- **Érintés, beszédaktus (a király megérint, Isten meggyógyít)**
- **Alamizsnaosztás (fordított vizitdíj)**
- **Évente több ezer „páciens”, rendszeres „rendelés”**
- **Az utolsó „rendelés”: 1825. május 31. (X. Károly)**

A közvetlen együttélés mintáinak változása

- **Kiterjesztett család**
- **Nukleáris család**
- **Poszt-család**
  - **Válás - újraraházasodás**
  - **Élettársi kapcsolat**
  - **Magányosság**
  - **Alternatív szex**

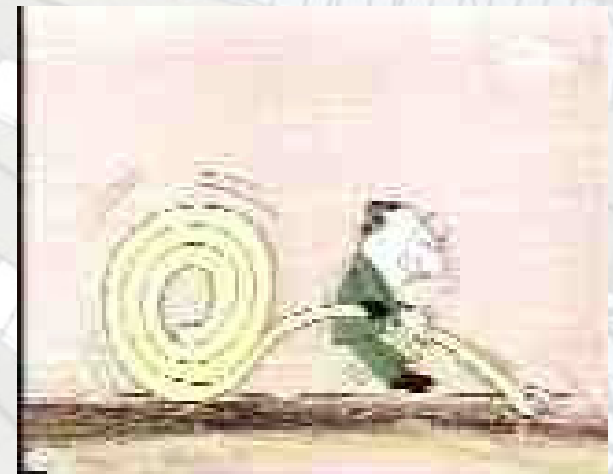

A „Gesellschaft”

- A társadalom olyan individuumok együttese, akik kapcsolatban vannak egymással, mégis függetlenek egymástól.
- Kapcsolat, miközben nincs kapcsolat (közvetítettség)
- Rendszer és életvilág szétválása
- Médiumok közbeiktatódása
  - pénz
  - bürokrácia
  - ideológia
  - propaganda (tömegkommunikáció)
  - jog
  - tudomány
- Csoportok (elképzelések), ön-kategorizáció
- Szerződés, hitel, bizalom
- Választó akarat (leválik a testről, lelki térben érvényesül)
- Lineáris idő

A hiány társadalma

- Puha és kemény költségvetési korlát
- Gazdaságilag irracionális redisztribúció
- Szervezeti megalománia – beruházási éhség
- Hiánycikkek piaca – kényszerhelyettesítés
- Fogyasztói aszketizmus
- Kvázi reklámok
- Propaganda
- Diktatúra a szükségletek fölött
- Korrupció

Fogyasztói társadalom

- Offenzivitás
- Egyoldalúság
- Tömegesség
- Szegementálatlanság
- Kampányszerűség
- Manipuláció
- A szükségletek diktatúrája

Élménytársadalom

- **Élménypiac**
- **Az élet esztétizálása (szép élet vágya)**
- **Élményracionális (munka+család+szabadidő)**
- **Unalomtól való félelem**
- **Félelem a lemaradástól**
- **Sikerkultusz (hedonizmus)**
- **Kényszeres keresés**
- **Testre szabás,
végső individualizáció**
- **Narrow cast - broadband**

Allergia: az utóbbi száz év betegsége

- **1906 – Clemens von Piquet (Osztrák-Magyar Monarchia)**
- **A környezetre adott idioszinkratikus reakció**
- **„szénanátha” - Iparosodás, gyorsütemű társadalmi változások, verseny, szorongás**
- **Rosszul beilleszkedő felnőtt**
- **„democratization of allergy”**
- **Magányosság: egészségi kockázati tényező, morbiditási faktor**

Jackson, M. 2007. The history of a modern malady

Hálózati társadalom

- **Összekapcsoltság**
- **Testre szabottság**
- **Új közösségiség**
- **Mozgékonyság**
- **Rugalmasság**
- **Innovativitás**
- **Wiki tudás**

„Egyedül kuglizás”

- Mindenki él a vágy a másik, a személyes környezet után
- Személyes hálózatok mintázata (társadalmi státusztényezővé vált)
- Hol ér véget a közösség? (szabadidő vagy társadalmi elköteleződés?)

Spencer, L., Pahl, R. 2006. Rethinking friendship. Hidden solidarities today. Princeton University Press

Köszönöm a figyelmet!

www.csepeli.hu